

לאן נעלמה משפחתו של משה?

-ד"ר יושי פרג'ון-

1. מבוא – זהירות, זהירות, זהירות – שבת צ"ו ע"ב

תנו רבנן: מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר (במדבר ט"ו, לב): "ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש" וגוי ולהלן הוא אומר (במדבר כ"ז, ג): "אבינו מת במדבר". מה להלן צלפחד, אף כאן צלפחד, דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין. אם כדברך, התורה כיסתה ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק.

2. תולדות אהרן ומשה? במדבר ג'

(א) וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשֶּׁה בַּיּוֹם דִּבֶּר יי"י אֶת־מִשֶּׁה בְּהָר סִינַי:
(ב) וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן | נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאַיִתָּמָר: (ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לַכֹּהֵן: (ד) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יי"י בְּהַקְרִיב אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יי"י בַּמִּדְבָּר סִינַי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם וַיִּכְתּוּ אֶלְעָזָר וְאַיִתָּמָר עַל־פְּנֵי אֶהְרֹן אֲבִיהֶם:

3. כל המלמד בן חברו תורה – סנהדרין י"ט ע"ב

אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנאמר (במדבר ג', א): "ואלה תולדות אהרן ומשה" וכתוב: "ואלה שמות בני אהרן", לומר לך אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו.

4. הוא אהרן ומשה? שמות ו'

(ו) וַיִּדְבֹּר יי"י אֶל־מִשֶּׁה לֵאמֹר: (יא) בֹּא דַבֵּר אֶל־פְּרָעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: (יב) וַיִּדְבֹּר מִשֶּׁה לִפְנֵי יי"י לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִידָּהּ יִשְׁמְעֵנִי פְרָעֹה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם:
(יג) וַיִּדְבֹּר יי"י אֶל־מִשֶּׁה וְאֶל־אֶהְרֹן וַיִּצְוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פְּרָעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(יד) אֵלֶּה רְאשֵׁי בֵית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל חֲנֹךְ וּפְלֹא חֲצֹרן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:

(טו) וּבְנֵי שְׁמֹעוֹן יְמוּאֵל וַיְמִין וְאֶחָד וַיִּכְיָן וְצֹחַר וְשָׂאוּל בְּרֵיהֶם כְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שְׁמֹעוֹן:
(טז) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתֹלְדֹתָם גִּרְשֹׁן וְקַהֲת וּמֶרְרִי וּשְׁנִי חֲנִי לֹזִי שְׁבַע וְשִׁלְשִׁים וּמִאֵת שִׁנָּה:

(יז) בְּנֵי גִרְשֹׁן לְבָנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחַתָּם:

(יח) וּבְנֵי קַהֲת עֲמֶרֶם וַיִּצְחָר וְחִבְרֹן וְעִזִּיאֵל וּשְׁנִי חֲנִי קַהֲת שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמִאֵת שִׁנָּה:

(יט) וּבְנֵי מֶרְרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:

(כ) וַיִּקַּח עֲמֶרֶם אֶת־יֹכְבֶּד דָּדָתוֹ לֹאֲשֶׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־מִשֶּׁה וּשְׁנִי חֲנִי עֲמֶרֶם שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמִאֵת שִׁנָּה:

(כא) וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנָפֶג וְזִכְרִי:

(כב) וּבְנֵי עִזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאַלְצָפֹן וְסֹתָרִי:

(כג) וַיִּקַּח אֶהְרֹן אֶת־אֶלְיָשִׁבֶּע בַּת־עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשֹׁן לֹאֲשֶׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אַיִתָּמָר:

(כד) וּבְנֵי קָרַח אֶסִּיר וְאַלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִים:

(כה) וְאַלְעָזָר בְּרֵאֶהְרֹן לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פְּרוּטִיאֵל לֹאֲשֶׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס:

אֵלֶּה רְאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחַתָּם:

(כו) הוּא אֶהְרֹן וּמִשֶּׁה אֲשֶׁר אָמַר יי"י לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צִבְאוֹתָם:

(כז) הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פְּרָעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מִשֶּׁה וְאֶהְרֹן:

(כח) וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יי"י אֶל־מִשֶּׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (כט) וַיִּדְבֹּר יי"י אֶל־מִשֶּׁה לֵאמֹר אֲנִי יי"י דַּבֵּר אֶל־פְּרָעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר אֵלָיְךָ: (ל) וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה לִפְנֵי יי"י הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאִידָּהּ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרָעֹה:

(ו) ויאמר שמעון דברי אסיהיה נביאכם יי' במראה אליו אתודע בחלום אדברבו: (ז) לאכז עבדי משה בכלביתי נאמן הוא: (ח) פה אלפה אדברבו ומראה ולא בחידות ותמנת יי' גביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: (ט) ויחראף יי' גם וילד:
(י) והענו סר מעל האהל והנה מרגם מצרעת פשג ויפו אהרו אלמרגם והנה מצרעת:
(יא) ויאמר אהרו אלמשה בי אדני אלנא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: (יב) אלנא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו:
(יג) ויצעק משה אליי' לאמר אל נא רפא נא לה:
(יד) ויאמר יי' אלמשה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: (טו) ותסגר מרגם מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עדתאסף מרגם:

9. מיהו הכהן של מיכה? שופטים י"ז-י"ח

(י"ז, א) ויהי איש מהראפרים ושמו מיכהו: (ב) ויאמר לאמו אלף ומאה הפסוף אשר לקחלך [ונאת] (ואתי) אלית וגם אמרת באזני הנה הפסוף אתי אני לקחתיו ותאמר אמו ברוך בני ליי':
(ג) וישב אתאלוימאה הפסוף לאמו ותאמר אמו הקדש הקדשתי אתהפסוף ליי' מידי לבני לעשות פסל ומסכה ועתה אשיבנו לך:
(ד) וישב אתהפסוף לאמו ותקח אמו מאתים פסוף ותתנהו לצורף ויעשהו פסל ומסכה ויהי בבית מיכהו:

(ה) והאיש מיכה לו בית אלהים ונעש אפוד ותרפים וימלא אתגד אחד מבגדיו ויהי לו לכהן:
(ו) בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה:
(ז) ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי והוא גרשם: (ח) וילך האיש מהעיר מבית לחם יהודה לגור באשר ימצא ויבא הראפרים עדבית מיכה לעשות דרכו:
(ט) ויאמרלו מיכה מאן תבוא ויאמר אליו לוי אנכי מבית לחם יהודה ואנכי הלך לגור באשר ימצא:
(י) ויאמר לו מיכה שבה עמדי והנה לי לאב ולכהן ואנכי אתקלף עשרת פסוף לימים וערד בגדים ומחיתגד וילך הלוי:

(יא) ויואל הלוי לשבת אתהאיש ויהי הנער לו כאחד מבגדיו: (יב) וימלא מיכה אתגד הלוי ויהי לו הנער לכהן ויהי בבית מיכה: (יג) ויאמר מיכה עתה ידעתי פרייטיב יי' לי כי היהלי הלוי לכהן:
(יד, א) בימים ההם אין מלך בישראל ובימים ההם שבט הדני מבקשלו נחלה לשבת כל לאנפלה לו עדתהיום והוא בתודשבטי ישראל בנחלה:

(ב) וישלחו בנידן ממשפחתם חמשה אנשים מקצותם אנשים בגירחיל מצרעה ומאשתאל לרגל את הארץ ולחקרה ויאמרו אלםם לכו חקרו אתהארץ ויבאו הראפרים עדבית מיכה וילינו שם:
(ג) והמה עסבית מיכה והמה הפירו אתקול הנער הלוי ויסורו שם ויאמרו לו מידיבאף הלא ומה אתה עשה בזה ומהלך פה:

(ד) ויאמר אלםם כזה וכזה עשה לי מיכה וישפגני ואהי לו לכהן:
(ה) ויאמרו לו שאלנא באלהים ונדעה התצלח דרפנו אשר אנחנו הלכים עליה:
(ו) ויאמר להם הפהן לכו לשלום נכח יי' דרככם אשר תלכו בה:
(ז) וילכו חמשת האנשים ויבאו לישא ויראו אתהעם אשר בקרבה יושבתלכט כמשפט צדנים שקט ויבטח ואירמכלים דבר בארץ יורש ער ורחוקים המה מצידנים ודבר אירלהם עסאדם:
(ח) ויבאו אל אחיהם צרעה ואשתאל ויאמרו להם אחיהם מה אתם:
(ט) ויאמרו קומה ונעלה עליהם כי ראינו אתהארץ והנה טובה מאד ואתם מחשים אליהעצלו ללכת לבא לרשת אתהארץ:

(י) כבאכם תבואו אלעם בטח והארץ רחבת ידים פרינתנה אלהים בידכם מקום אשר אירשם מחסור פלדבר אשר בארץ:
(יא) ויסעו משם ממשפחת הדני מצרעה ומאשתאל ששמאות איש חגור כלי מלחמה:

(יב) וַיַּעֲלוּ וַיִּחַנּוּ בְּקִרְיַת יַעֲרִים בְּיַחְוָה עַל־כֵּן קָרְאוּ לְמָקוֹם הַהוּא מַחְנֵה־דָוֶן עַד הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה אַחֲרֵי קִרְיַת יַעֲרִים:

(יג) וַיַּעֲבְרוּ מִשָּׁם הַר־אֶפְרַיִם וַיָּבֹאוּ עַד־בֵּית מִיכָה:

(יד) וַיַּעֲלוּ חֲמִשָּׁת הָאֲנָשִׁים הַהֵלֵכִים לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ לֵאמֹר וַיֹּאמְרוּ אֶל־אֲחֵיהֶם הַיִּדְעָתָם כִּי יֵשׁ בְּבֵתִים הָאֵלֶּה אֲפֹד וּתְרָפִים וּפָסֶל וּמַסֵּכָה וְעֵתָה דָּעוּ מִהֲתַעֲשׂוּ:

(טו) וַיִּסְּרוּ שָׁמָּה וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּית־הַנָּעַר הַלֵּוִי בֵּית מִיכָה וַיִּשְׁאַלְוּ לְשָׁלוֹם:

(טז) וַיִּשְׁמָאוֹת אִישׁ חֲגוּרִים כָּלִי מִלַּחֲמָתָם נֹצְבִים פֶּתַח הַשָּׁעַר אֲשֶׁר מִבְּנֵי־דָוֶן:

(יז) וַיַּעֲלוּ חֲמִשָּׁת הָאֲנָשִׁים הַהֵלֵכִים לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ שָׁמָּה לִקְחוֹ אֶת־הַפָּסֶל וְאֶת־הָאֲפֹד וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַמַּסֵּכָה וְהַכֹּהֵן נֹצֵב פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיִּשְׁמָאוֹת הָאִישׁ הַחֲגוּר כָּלִי הַמִּלְחָמָה:

(יח) וְאֵלֶּה בָּאוּ בֵּית מִיכָה וַיִּקְחוּ אֶת־פָּסֶל הָאֲפֹד וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַמַּסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם הַכֹּהֵן מֶה אַתֶּם עֹשִׂים:

(יט) וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַחֲרָשׁ שִׁים־יָדָךְ עַל־פִּידְךָ וְלָךְ עֲמָנוּ וְהִנֵּה־לָנוּ לָאֵב וּלְכֹהֵן הַטּוֹב! הַיּוֹתֵךְ כֹּהֵן לְבֵית אִישׁ אֶחָד אֹו הַיּוֹתֵךְ כֹּהֵן לְשִׁבְט וּלְמִשְׁפָּחָה בִּישְׂרָאֵל:

(כ) וַיִּיטֹב לָב הַכֹּהֵן וַיִּקַּח אֶת־הָאֲפֹד וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַפָּסֶל וַיָּבֹא בְּקֶרֶב הָעָם:

(כא) וַיִּפְּנוּ וַיֵּלְכוּ וַיִּשְׁמִימוּ אֶת־הַטֶּף וְאֶת־הַמִּקְנֵה וְאֶת־הַכְּבוֹדָה לַפְּנִיָּהם:

(כב) הִמָּה הַרְחִיקוּ מִבֵּית מִיכָה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵתִים אֲשֶׁר עִם־בֵּית מִיכָה נִזְעָקוּ וַיִּדְּבִקוּ אֶת־בְּנֵי־דָוֶן:

(כג) וַיִּקְרְאוּ אֶל־בְּנֵי־דָוֶן וַיִּסָּבּוּ פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ לְמִיכָה מַה־לָּךְ כִּי נִזְעָקָת:

(כד) וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֵלֶּהִי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לְקַחְתָּם וְאֶת־הַכֹּהֵן וְתִלְכוּ וּמַה־לִּי עוֹד וּמַה־לָּהּ תֹּאמְרוּ אֵלַי מַה־לָּךְ:

(כה) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־דָוֶן אֶל־תִּשְׁמַע קוֹלְךָ עִמָּנוּ פְּרִיפְגְּעוּ בָכֶם אֲנָשִׁים מְרִי נָפֶשׁ וְאַסְפֶּתֶה נִפְשֶׁךָ וְנִפְשׁ בֵּיתְךָ:

(כו) וַיֵּלְכוּ בְּנֵי־דָוֶן לְדַרְכָּם וַיָּרָא מִיכָה כִּי־חֲזָקִים הֵמָּה מִמָּנוּ וַיִּפֹּן וַיֵּשֶׁב אֶל־בֵּיתוֹ:

(כז) וְהִמָּה לִקְחוֹ אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה מִיכָה וְאֶת־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר הִזְחִילוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־לֵישׁ עַל־עַם שִׁקֵּט וּבִלְטָח וַיִּפְּנוּ אוֹתָם לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־הָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ: (כח) וְאִינוּ מַצִּיל כִּי רְחוּקָה־הִיא מִצִּידוֹן וַדָּבָר אֵין־לָהֶם עִם־אֲדָם וְהִיא בְּעָמֶק אֲשֶׁר לְבֵית־רְחוֹב וַיִּבְנוּ אֶת־הָעִיר וַיִּשְׁבּוּ בָּהּ:

(כט) וַיִּקְרְאוּ שְׁם־הָעִיר דָּן בְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם אֲשֶׁר יוֹלָד לִישְׂרָאֵל וְאוֹלָם לֵישׁ שְׁם־הָעִיר לְרַאשָׁנָה:

(ל) וַיִּקְיָמוּ לָהֶם בְּנֵי־דָוֶן אֶת־הַפָּסֶל וְיִהְיוּנָם בְּרֹגְרָשׁ בְּרִמְיָשָׁה הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשִׁבְט הַדָּלַי עַד־יוֹם גְּלוֹת הָאָרֶץ:

(לא) וַיִּשְׁמִימוּ לָהֶם אֶת־פָּסֶל מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כְּלִימִי הָיוֹת בֵּית־הָאֱלֹהִים בְּשִׁלָּה:

10. בן מנשה או בן משה? רש"י לשופטים י"ח, ל

בן מנשה – מפני כבודו של משה כתוב נו"ן לשנות את השם, ונכתב תלויה לומר שלא היה מנשה אלא משה.

11. סוף טוב... – דה"א כ"ג, כ"ו

(כ"ג, יג) בְּנֵי עַמְרָם אֶהְרֹן וּמִשֶּׁה וַיִּבְדֵּל אֶהְרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא־וּבָנָיו עַד־עוֹלָם לְהַקְטִיר לַפָּנִי יי"י לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ עַד־עוֹלָם:

(יד) וּמִשֶּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּנָיו יִקְרְאוּ עַל־שִׁבְט הַלֵּוִי: (טו) בְּנֵי מִשֶּׁה גְרָשׁוֹם וְאַלְיָעָזָר: (טז) בְּנֵי גְרָשׁוֹם שְׁבוּיָאֵל הָרָאשׁ: (יז) וַיִּהְיוּ בְּנֵי־אֶלְיָעָזָר רְחִבִּיָּה הָרָאשׁ וְלֹא־הִנִּיחַ לְאַלְיָעָזָר בָּנִים אַחֲרָיו וּבְנֵי רְחִבִּיָּה רַבּוֹ לְמַעַלָּה:

(כ"ו, כד) וּשְׁבָאֵל בְּרֹגְרָשׁוֹם בְּרִמְיָשָׁה נָגִיד עַל־הָאֲצָרוֹת:

¹ המיוחס לרש"י על אתר: נגיד על אחד מאוצרות העזרה, ויש מפרשים נגיד על האוצרות כל האמרכלין כולם היו תחתיו.